

Wyrok z dnia 28 listopada 2002 r.

II UK 68/02

Rolnik lub domownik rolnika mający obywatelstwo Republiki Czeskiej, dobrowolnie kontynuujący ubezpieczenie społeczne po wejściu w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), nie jest wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników z tego powodu, że nie posiada obywatelstwa polskiego.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Herbert Szurgacz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 listopada 2002 r. sprawy z wniosku Bogdana C. i Sarki C. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w Ż. o objęcie ubezpieczeniem, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 listopada 2001 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2000 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie uwzględnił odwołanie Sarki C. od decyzji Oddziału Regionalnego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Ż. z dnia 4 marca 1999 r. i uznał, że wnioskodawczyni podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1 stycznia 1991 r. Sąd ten ustalił, że wnioskodawczyni opłacała składki na ubezpieczenie rolnicze i podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników, a jej mąż Bogdan C. posiada gospodarstwo rolne o pow. 8,41 ha (przejęte od wuja 1 stycznia 1991 r.), które małżonkowie prowadzą wspólnie.

Podstawą decyzji organu rentowego, stwierdzającej niepodleganie wnioskodawczyni ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu, macierzyńskiemu oraz emerytalno-rentowemu rolników był przepis ar. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r.

o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.), według którego ubezpieczenie rolników obejmuje mających obywatelstwo polskie rolników i pracujących z nimi domowników, gdy tymczasem wnioskodawczyni jest obywatelką Republiki Czeskiej.

Zmieniając zaskarżoną decyzję Sąd Okręgowy stwierdził, że zasady traktowania obywateli tej Republiki w zakresie ubezpieczenia społecznego regulują postanowienia nadal obowiązującej umowy międzynarodowej z dnia 5 kwietnia 1948 r. zawartej pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką ratyfikowaną dnia 17 czerwca 1948 r. (Dz.U.. Nr 32, poz. 215). Art. 1 ust. 1 tej umowy stanowi, że stosowana dotychczas przez oba Państwa zasada równego traktowania obywateli drugiego Państwa z własnymi obywatelami w prawie do ubezpieczenia społecznego zostaje niniejszą umową potwierdzona i będzie stosowana nadal we wszystkich już istniejących działach ubezpieczenia społecznego jak i w działach wprowadzonych w przyszłości w jednym lub drugim Państwie. Powyższa zasada stosuje się także do ubezpieczenia (zaopatrzenia) na wypadek braku pracy. Poza sporem było, że wnioskodawczyni była domownikiem w gospodarstwie rolnym teścia i od 1 stycznia 1990 r. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik na podstawie art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.) i że z tego tytułu były uiszczane składki ubezpieczeniowe; ubezpieczenie to było obowiązkowe (art. 3 ust. 1 tej ustawy), jednocześnie ustawa nie zawierała wymagania posiadania przez rolnika bądź jego domownika obywatelstwa polskiego.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 14 listopada 2001 r. oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku z uzasadnieniem, że od dnia 1 stycznia 1990 r. wnioskodawczyni podlegała obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu jako domownik rolnika, przepis art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników stanowi, że rolnik lub domownik dobrowolnie kontynuujący ubezpieczenie w myśl przepisów dotychczas obowiązujących staje się z dniem wejścia w życie ustawy ubezpieczonym na wniosek, chyba że spełnia warunki podlegania ubezpieczeniu z mocy ustawy, zaś z ustępu 2 tego przepisu wynika, że rolnik lub domownik, który w dniu 31 grudnia 1990 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy prawa a nie podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu lub emerytalnemu z mocy ustawy w związku ze zmianą zasad podlegania ubezpiecze-

niu, może zostać objęty (na wniosek złożony do 30 czerwca 1991 r.) ubezpieczeniem z mocą od 1 stycznia 1991 r.; składkę opłaca się za cały okres ubezpieczenia. Sąd drugiej instancji doszedł zatem do przekonania, że z jednej strony wnioskodawczyni ze względu na opłacanie składek po dniu 1 stycznia 1991 r. może być uznana za podlegającą ubezpieczeniu na wniosek (ponieważ omawiany przepis zawiera ochronę prawną osób, które podlegały od dnia 30 grudnia 1990 r. ubezpieczeniu rolniczemu z mocy ustawy, a przestały mu podlegać z dniem 1 stycznia 1991 r. ze względu na zmianę zasad ubezpieczenia - w tym przypadku wprowadzenia wymagania obywatelstwa polskiego), z drugiej strony - że przepis art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. jest niezgodny z zasadą równego traktowania obywateli wynikającą z art. 1 Umowy z dnia 5 kwietnia 1948 r. zawartej pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką, a zgodnie z art. 87 Konstytucji RP umowa ta jest źródłem prawa i może być stosowana bezpośrednio (art. 91 Konstytucji), gdyż jej stosowanie nie zostało uzależnione od wydania ustawy oraz że zgodnie z art. 9 Konstytucji zasadą jest przestrzeganie przez Polskę wiążącego ją prawa międzynarodowego.

W kasacji od powyższego wyroku organ rentowy zarzuca naruszenie art. 1 Umowy z dnia 5 kwietnia 1948 r. pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką, art. 9, 87 i 91 Konstytucji RP oraz art. 100 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji oraz o oddalenie odwołania od zaskarżonej decyzji.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja okazała się nieuzasadniona i podlega oddaleniu. Organ rentowy nie kwestionuje, że wnioskodawczyni podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik w gospodarstwie rolnym teścia od dnia 1 stycznia 1990 r. na podstawie art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. W takiej sytuacji dla rozstrzygnięcia sprawy znaczenie ma przepis art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowi, że rolnik lub domownik dobrowolnie kontynuujący ubezpieczenie w myśl przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, z dniem wejścia w życie ustawy staje

się ubezpieczonym na wniosek, chyba że spełnia warunki podlegania ubezpieczeniu z mocy ustawy. Jeżeliby, za organem rentowym przyjąć, że wnioskodawczyni, jako nieposiadająca obywatelstwa polskiego (art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r.), nie spełnia warunku podlegania ubezpieczeniu z mocy tej ustawy to z pewnością uzasadnione jest przyjęcie, że wnioskodawczyni w realiach przedmiotowej sprawy, może być potraktowana jako rolnik (domownik) kontynuujący dobrowolne ubezpieczenie po dniu 1 stycznia 1991 r., skoro za cały czas ubezpieczenia była opłacana składka ubezpieczeniowa, a organ rentowy nie kwestionował istniejącego stanu rzeczy przez ponad 8 lat.

Dlatego też Sąd Najwyższy podziela wywód prawny Sądu drugiej instancji dotyczący zastosowania w stosunku do wnioskodawczyni art. 100 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., a tym samym uznaje, że w ustawodawstwie krajowym istnieje rozwiązanie sytuacji prawnej w jakiej znalazła się wnioskodawczyni. Niezależnie od powyższego Sąd Najwyższy nie podziela kasacyjnych zarzutów naruszenia art. 1 Umowy międzynarodowej z dnia 5 kwietnia 1948 r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką, ani też zarzutów naruszenia art. 9, 87 i 91 Konstytucji RP. Z umowy tej wynika nie tylko zasada równego traktowania obywateli obu państw (art. 1), ale również prawo do korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jeżeli umowa lub wzajemne porozumienie między zwierzchnimi władzami administracyjnymi nie stanowi inaczej (art. 4 ust. 1). Zgodnie z art. 9 Konstytucji Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego i jakkolwiek ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. władna była w art. 1 ust. 1 objąć ubezpieczeniem rolników mających obywatelstwo polskie w rozumieniu art. 37 ust. 2 Konstytucji, to jednocześnie według art. 61 ust. 2 zdanie 2 Konstytucji zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa, a zatem i art. 100 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Jeżeli zatem zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP źródłem prawa są ratyfikowane umowy międzynarodowe stanowiące część krajowego porządku prawnego (art. 91 Konstytucji), zaś przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio (art. 8 ust. 2 Konstytucji), to należy uznać, iż w ustalonym stanie faktycznym, którego kasacja nie kwestionuje, uregulowanie art. 1 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wyłączające z ubezpieczenia społecznego rolników nieposiadających obywatelstwa polskiego nie może stanowić podstawy do wyłączenia wnioskodawczyni z ubezpieczenia. Nie jest też trafny argument kasacji o zastosowaniu konwencji międzynarodowych wyłącznie do pracowników najemnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lute-

go 2000 r., II UKN 374/99, OSNAPiUS 2001 nr 13, poz. 452), ponieważ został on wydany w oparciu o postanowienia konkretnej Konwencji (z Francją).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy nie znalazł usprawiedliwionych podstaw do uwzględnienia kasacji i w oparciu o art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====